

Informacijsko ponašanje mladih u kontekstu spolnog zdravlja

Kotromanović, Elizabeta

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:004326>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-04**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij informatologije

Elizabeta Kotromanovi

Informacijsko ponašanje mladih u kontekstu spolnog zdravlja

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Jelena Lakuš

Sumentor: dr. sc. Snježana Stanarević Katavić, poslijedoktorandica

Osijek, 2017.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za informacijske znanosti

Preddiplomski studij informatologije

Elizabeta Kotromanovi

Informacijsko ponašanje mladih u kontekstu spolnog zdravlja

Završni rad

Znanstveno područje: Društvene znanosti, informacijske i komunikacijske
znanosti, informacijski sustavi i informatologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Jelena Lakuš

Sumentor: dr. sc. Snježana Stanarević Katavić, poslijedoktorandica

Osijek, 2017.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Mladi u suvremenom informacijskom okruženju	2
3. Informacijsko ponašanje mladih u kontekstu zdravlja	5
4. Informacijsko ponašanje mladih u kontekstu spolnog zdravlja	7
5. Izvori informacija o spolnom zdravlju mladih	9
5.1. Traženje informacija o spolnom zdravlju iz osobnih izvora	9
5.1.1. Obitelj kao izvor informacija o spolnom zdravlju	9
5.1.2. Prijatelji i vršnjaci kao izvor informacija o spolnom zdravlju	11
5.1.3. Školski djelatnici kao izvor informacija o spolnom zdravlju	12
5.2. Traženje informacija o spolnom zdravlju putem medija	13
5.2.1. Traženje informacija o spolnom zdravlju na webu	13
5.2.2. Informacije o spolnom zdravlju na društvenim mrežama	15
6. Zaključak	17

Sažetak

Rad donosi pregled literature i rezultata istraživanja informacijskog ponašanja mladih u kontekstu spolnog zdravlja. U radu je naglasak na mladima u suvremenom informacijskom društvu te se tuma i njihovo informacijsko ponašanje u kontekstu zdravlja op enito, kao i u kontekstu spolnog zdravlja. Pojašnjava se na koje na ine mladi ljudi dolaze do zdravstvenih informacija i zašto je bitno da te informacije budu pouzdane te prilago ene potrebama mladih. Središnji dio rada bavi se izvorima informacija o spolnom zdravlju koje mladi koriste, odnosno na inima na koje mladi traže informacije o spolnom zdravlju. U literaturi se prepoznaju dvije osnovne skupine informacijskih izvora o zdravlju, a to su osobni izvori, kao što su obitelj, prijatelji i vršnjaci te školski djelatnici, dok drugu skupinu ine mediji, odnosno internet i virtualne društvene mreže. U radu se opisuju rezultati istraživanja kojima se pokušalo identificirati kakve izvore mladi odabiru prilikom traženja informacija o spolnom zdravlju, koje su prednosti, te koji nedostaci pojedinih izvora i kakve informacije mladi naj eš e traže kada je rije o spolnosti. U zaklju ku se iznose prijedlozi za poboljšanje dostupnosti i kvalitete informacijskih izvora o spolnom zdravlju te otvorenosti društva prema toj važnoj temi.

Ključne riječi: mladi, zdravlje, spolno zdravlje, informacijske potrebe mladih, informacijsko ponašanje mladih

1. Uvod

Spolne bolesti i neželjena trudnoća u ostale su pojave me u mladima, stoga su adekvatna informiranost i pravovremena edukacija od ogromne važnosti kada je riječ o spolnom zdravlju, i zdravlju mladih općenito.

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (*World Health Organization*, skr. WHO), HIV i AIDS zauzimaju visoko mjesto na ljestvici najučešćih uzorka bolesti, ali i smrtnost me u adolescentima.¹ Među spolno prenosivim bolestima koje se često pojavljuju me u mladima jesu HPV (Humani papilloma virus)², klamidija, gonoreja i sifilis. Sve navedene bolesti s kojima se mladi susreću u posljedica su nezaštićenog spolnog odnosa. Osim spolno prenosivih bolesti, spolno aktivni mladi izlažu se riziku neželjene trudnoće. U istraživanju provedenom 2014. godine u kojemu je sudjelovala 21 država, SAD je imao najveći broj trudnoća me u adolescentima (57 trudnoća na 1000 djevojaka), potom Novi Zeland (51 trudnoća), Engleska (47 trudnoća), itd. Najmanji broj trudnoća me u adolescentima imala je Švicarska (8 trudnoća). Isto istraživanje pokazalo je da je u Hrvatskoj 2011. godine od 1000 djevojaka njih 17 ostalo trudno.³

Jasno je, stoga, da su mladi posebno osjetljiva društvena skupina kada je u pitanju spolno zdravlje, posebno s obzirom na učestalost rizikovitog ponašanja koje prati ovu dobnu skupinu, te su pružanje preventivnih zdravstvenih informacija i osiguravanje dostupnosti tih informacija imperativi suvremenog društva.

Tema je u radu obrađena kroz nekoliko cjelina s obzirom na vrste izvora informacija koje mladi koriste prilikom traženja informacija o spolnosti i spolnom zdravlju. Najprije se obrađuju osobni izvori informacija, a potom izvori putem medija. U sklopu osobnih izvora razmatraju se tri skupine: obitelj, prijatelji i vršnjaci te školski djelatnici kao izvori informacija o spolnom zdravlju mladih. U sklopu izvora putem medija, analizirane su dvije skupine: izvori putem interneta općenito te izvori putem, danas široko zastupljenih, virtualnih društvenih mreža.

¹ Usp. "Health for the world's adolescents" // World Health Organization. URL:

<http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2015/health-standards-adolescents/en/> (2016-09-21)

² Usp. Humani papiloma virus (HPV) i rak vrata maternice - otkrijte svoj rizik na vrijeme, 2015. URL: <http://www.stampar.hr/sites/default/files/Aktualno/novosti/2015/Docs/letak-hpv-fin-web.pdf> (2017-09-08)

³ Usp. Sedgh, G.; Finer, L.; Bankole, A. Adolescent pregnancy, birth, and abortion rates across countries : levels and recent trends. // *Journal of Adolescent Health* 56, 2(2015), str. 225-227.

Cilj rada je analizirati relevantnu literaturu i rezultate istraživanja na temu informacijskog ponašanja mladih, posebice u kontekstu spolnosti, te dobivena saznanja sumirati i teorijski predstaviti.

2. Mladi u suvremenom informacijskom okruženju

U interesu boljeg razumijevanja informacijskog ponašanja mladih, potrebno je za po etak objasniti tko pripada toj dobnoj skupini te navesti termine koji e se u nastavku rada koristiti kada se govori o mladima, tj. mladosti. U tim smislu, mladost, adolescencija, tinejdžerske godine, itd. mogu se definirati kao razdoblje prijelaza iz djetinjstva u neovisnost odrasle dobi i svjesnost uloge pojedinca kao lana društvene zajednice. Ovo se razdoblje još naziva i „adolescencija“ (lat. *adolescensia*, *adolescere* – dozrijevat) koja zapravo obuhva a mlade ljude u dobi od 15. do 20. godine života, odnosno, „životnu dob izme u puberteta i ranog zrelog doba kada dolazi do ubrzanog tjelesnog i emocionalnog razvoja što dovodi do spolne i psihološke zrelosti“⁴, no u novije vrijeme, odnosno u doba izmijenjenih društvenih uvjeta u razvijenim zemljama, taj se period produžio, pa govorimo o produljenoj ili produženoj adolescenciji, koja seže u srednje, ak i kasne dvadesete godine života, pa ak i tridesete.⁵

Mlade, kao skupinu pojedinaca kojima je zajedni ka odre ena (navedena) životna dob, karakterizira poseban položaj u društvu – oni su prili no ranjiva skupina jer je upravo to prijelazno razdoblje iz djetinjstva u zrelu dob vrijeme kada je potraga za identitetom, smislom, i sl., najintenzivnija. Stoga je u mnogo emu upravo ovo razdoblje i najrizi nije. To posebno treba istaknuti u kontekstu ovog rada.

Mladi su, isto tako, „najraznovrsnija društvena skupina i njihovi problemi, potrebe i društveni položaj razlikuju se od mjesta do mjesta, od generacije do generacije, s obzirom na uvjete njihove socijalizacije i izbora, dostupnost obrazovanja ili zaposlenja“⁶. No unato toj raznovrsnosti, mladi diljem svijeta dijele mnoge zajedni ke probleme, sukob s nametnutim društvenim normama, esto znatan odmak od slike koju su u ranijoj dobi imali o društvu, životu i svijetu od onog što otkrivaju kada po inju ulaziti u „svijet odraslih“, a tu je potom i niz

⁴ Rječnik hrvatskoga jezika. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslava Krlež, 2011.

⁵ Usp. Extended adolescence: What UK and international research exists on extended adolescence? About Families Evidence Bank, Edinburgh (UK), 2012.

⁶ Štefan i , V. Mladi i društvo – pitanje identiteta : kult(ura) mladocentri nosti //Bilten studija o mladima za mlade, 1(2010), str. 5.

problema praktične, egzistencijalne naravi, poput nezaposlenosti, potrage za svojim pozivom, aktivnog uključivanja u društvo, itd.

Imperativ odgovornog odrastanja leži, stoga, i na samim mladima, ali u velikoj mjeri i na društvu. Stoga je važno pravovremeno detektirati konkretne probleme s kojima se mladi susreću na konkretnom području i sustavno djelovati traže i implementiraju i adekvatna rješenja.

Kako je već navedeno, traženje informacija bitan je dio svakodnevnice, za svaku dobnu skupinu. U današnje vrijeme ljudi na puno različitih načina mogu doći do željenih informacija – putem web tražilica, knjižnica, novina, televizije, ili razgovorom s obitelji, prijateljima i poznanicima. Kroz takve aktivnosti ljudi neprestano donose odluke o tome koliko je određena informacija relevantna za njihove potrebe. Istraživanja pokazuju da su mladi nerijetko povodljivi i nedovoljno kritični prema informacijama koje susreću. Primjerice, istraživanje iz 2013. godine pokazalo je da 57,1 % mladih nikada ili rijetko sumnja u istinitost određene vijesti u medijima, a 54,4 % nije nikada ili je rijetko posumnjalo da dio vijesti nije objavljen u cijelosti te se pokazalo kako su mladi neoprezni prilikom komuniciranja na internetu s nepoznatim osobama (neoprezno je 65,2 % mladih).⁷

Mladi, istraživanja pokazuju, prije korištenja informacija razmotriti odnose li se one na temu te koliko su zanimljive i praktične, dok će manje pažnje posvetiti autorstvu, iteljivosti i ažurnosti.⁸ Osim toga, većina odraslih posjedovala znanje o tome kako procijeniti informacije u tradicionalnim, tiskanim medijima, te su to znanje morali naučiti primijeniti na novim, digitalnim medijima. Njihova se iskustva razlikuju od onih u današnje mladeži koji su koristili digitalne medije u vrlo mladoj dobi. U njihovu su životu raunala uobičajena pojava od vremena kad su rođeni, a internet je dostupan od razdoblja njihove osnovne škole.⁹

Međutim, digitalni mediji nisu jedina sredstva koja mladi ljudi koriste pri traženju informacija. Primjerice, godine 2005. provedeno je istraživanje na uzorku od 27 adolescenata u dobi od 14 do 17 godina s ciljem boljeg razumijevanja njihovog svakodnevnog informacijskog ponašanja koje je pokazalo da su mladi izrazito skloni koristiti osobne izvore informacija. Dva glavna pitanja koja su postavljena mladima odnosila su se na vrste informacija

⁷ Usp. Gospodneti, F.; Mori, D. "Mladi i mediji" Forum za slobodu odgoja. Zagreb: Open Society Foundation, 2013.

⁸ Usp. Rieh, S. Y.; Hilligoss, B. "College Students' Credibility Judgments in the Information-Seeking Process." // Digital Media, Youth, and Credibility. Cambridge, MA: The MIT Press, 2008. Str. 51. URL: http://rieh.people.si.umich.edu/papers/rieh_credibility_chapter3.pdf (2016-05-28)

⁹ Usp. Isto. Str. 52.

koje mladi svakodnevno traže te vrste informacijskih kanala koje najčešće koriste. Rezultati su pokazali da većina mladih smatra druge ljude najboljim izvorom informacija. Štoviše, većina ispitanika tvrdi da bi se u situaciji kad im je potrebna svakodnevna informacija prvo obratili prijateljima, zatim bratu ili sestri, a tek onda roditeljima. Knjižničari, učitelji/profesori ili drugi djelatnici škole, sportski treneri i šira obitelj također su navedeni kao izvori informacija. Osim ljudi, ispitanici odabiru mobilne uređaje kao odgovarajuće sredstvo za traženje informacija. U vrijeme provođenja istraživanja, svi su ispitanici posjedovali mobitel, imali su ga uz sebe svaki dan, cijeli dan i koristili su ga kako bi došli do određениh informacija. Televizija, škola, internet, radio, knjižnice, novine i sl. također su korišteni kao izvor informacija među mladima. Ipak, izbor medija ili osoba kojima se mladi obraćaju uvelike ovisi o karakteru osobe, njihovom odnosu s ljudima kojima se mogu obratiti i samoj informacijskoj potrebi, tj. tipu informacije koja im je potrebna. Kako bi to objasnio, jedan je od ispitanika naveo sljedeći primjer: „Ako želim prići o nečemu kao što je seksualnost, obratit ću se prijateljima. S druge strane, ako trebam savjet o financijama, obitelj će mi biti prva na listi za razgovor“.¹⁰

Navedeno istraživanje zasigurno donosi spoznaje koje djelomično možemo smatrati svezremenskim (ljudi općenito pokazuju sklonost prema osobnim izvorima informacija), no s obzirom da navedeno istraživanje datira iz 2005. godine, te s obzirom na kontinuirani rast količine dostupnih informacija i napredak tehnologije, može se pretpostaviti da se na traženja informacija među mladim ljudima kroz zadnjih nekoliko godina značajno i promijenio.

Mnoga su istraživanja pokazala da mladi ljudi preko interneta traže zabavu i informacije te stvaraju i dijele sadržaje. Štoviše, internet je postao glavni izvor informacija velikom broju mladih, bilo da se radi o informacijama edukativnog ili informativno-zabavnog karaktera.

U istraživanju provedenom 2010. godine u Hong Kongu, 62% tinejdžera pronalazi novosti o događajima u svijetu i politici na mreži, 48% je kupilo knjige, odjeću i glazbu preko interneta, a 31% traži informacije o zdravlju, prehrani i tjelesnim aktivnostima online.¹¹ Osim toga, smatra se da su mladi u neprestanom kontaktu s prijateljima putem mobilnih uređaja i društvenih mreža (Facebook, Twitter, Instagram, Snapchat, itd.).

¹⁰ Usp. Agosto, D. E.; Hughes-Hassell, S. People, places, and questions : an investigation of the everyday life information-seeking behaviors of urban young adults. // *Library & Information Science Research* 27(2005), str. 141-157.

¹¹ Usp. Abbas, J.; Agosto, D.E. The information behaviour of a new generation : children and teens in the 21st century. Toronto: Scarecrow Press, Inc., 2013. Str. 65.

Na temelju postojećih istraživanja možemo zaključiti da mladi traže informacije online zato što su lako i brzo dostupne, ima ih puno te dolaze uz primjere s kojima se mogu poistovjetiti.¹²

3. Informacijsko ponašanje mladih u kontekstu zdravlja

Suvremeno društvo, odnosno ubrzan razvoj informacijsko-komunikacijske i računalne tehnologije mladima, s jedne strane, pruža brojne lako dostupne, jeftine ili besplatne i brze načine informiranja, dok, s druge strane, ostaje činjenica da su mladi ljudi „u povećanom riziku od negativnih posljedica svojih ponašanja zato što su skloni eksperimentiranju, optimistični su u vezi svoje budućnosti te spontanosti, ne razmišljaju o posljedicama i prepuštaju se trenutcima“¹³.

Zbog neadekvatnih načina edukacije, nedostatka zanimanja i oportunističkog stava, većina mladih ima nepotpuno znanje o zdravlju, odnosno informacije koje su mladima lako dostupne često su neadekvatne i površne, „što može biti posljedica nedostatka komunikacije s roditeljima, usvajanja pogrešnih informacija od vršnjaka ili medija, nedostatka preventivnih programa u školama, nekorištenja mogućnosti zdravstvenog savjetovanja za mlade i slično“¹⁴.

Nadalje, ako govorimo o hrvatskom kontekstu koji nam je najbliži, „adolescentska seksualnost (...) posebno je obilježena jakim tradicionalnim i konzervativnim stavovima prema rodu i seksualnosti“¹⁵, stoga nije čudno što se teme vezane uz spolni odgoj u školama, sprječavanju neželjene trudnoće ili edukaciji mladih o kontracepcijskim sredstvima još uvijek u Hrvatskoj u velikoj mjeri smatraju kontroverznima.

U današnje vrijeme, informacijsko ponašanje mladih u kontekstu zdravlja koncept je kojim se mnoga istraživanja i mnogi znanstveni radovi bave, posebice kada je u pitanju traženje zdravstvenih informacija na mreži. U razdoblju adolescencije, mladi prolaze kroz mnoge fizičke, psihičke i emocionalne promjene o kojima možda nisu skloni pričati uživo s obitelji, prijateljima, učiteljima i dr. Pitanja o pubertetu, trudnoći, drogama i alkoholu, poremećajima u prehrani, depresiji, itd. mladima su često važna, no nekima su to osjetljive, čak i sramotne teme

¹² Usp. Isto. Str. 65-66.

¹³ Lacković-Grgin, K. Psihologija adolescencije. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2006. Str. 134.

¹⁴ Bračulj, A.. Rizikovo seksualno ponašanje adolescenata na području grada Zagreba : diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 2015. Str. 125.

¹⁵ Hodžić, A., Bijelić, N. Značaj roda u stavovima i seksualnom ponašanju adolescenata i adolescentica. Zagreb: Cesi, 2003. Str. 242.

o kojima ne vole razgovarati. Internet je u takvim situacijama idealno rješenje. Razlog tomu je, prvenstveno, činjenica da preko interneta mladi mogu pristupiti velikoj količini informacija i, još važnije, u potpunosti anonimno. Stoga, sigurno je reći i da je mladima internet kao izvor informacija i više nego prihvatljiv.¹⁶ Istraživanje provedeno 2014. godine u Evanstonu na uzorku od 1156 adolescenata u dobi od 13 do 18¹⁷ pokazalo je da je čak 84% mladih tražilo zdravstvene informacije online barem jednom, a od toga 25% njih često traži informacije online. Ipak, internet nije jedini izvor zdravstvenih informacija za mlade. Čak 55% njih tvrdi da često traže informacije o zdravlju od roditelja, što roditelje i dalje čini najčešće korištenim izvorom zdravstvenih informacija. Osim toga, mogućnost obratnja medicinskim stručnjacima često odabire svega 29% mladih.¹⁸ Pri traženju zdravstvenih informacija online, većina mladih oslonit će se na lako dostupne informacije. Upravo zbog toga koriste neku jednostavnu tražilicu, najčešće Google (49%) i odabiru između prvih 9 izlistanih rezultata. Takav postupak, iako pruža informacije, često smanjuje pouzdanost informacija. Neki će posjetiti medicinske stranice (29%), a neki će, pak, koristiti manje tradicionalne platforme kako bi dobili potrebne informacije (YouTube, Facebook, Twitter, itd.).¹⁹

Kako je pristup digitalnim informacijama postao lakši i brži, tinejdžeri su u mogućnosti doći do zdravstvene informacije jednim klikom miša ili dodiranjem pametnog telefona. Iako se mladi i dalje oslanjaju na ljude više nego na tehnologiju kada su u pitanju informacije o zdravlju, oni svejedno koriste digitalnu tehnologiju u velikoj mjeri. Stoga, potrebno je naglasiti važnost osiguravanja točnih, prikladnih i lako dostupnih zdravstvenih informacija online. Budući da mladi te informacije koriste i ponašaju se u skladu s onime što pročitaju, pogledaju i poslušaju, presudno je da te informacije doista mogu pomoći i poboljšati ili održati njihovo zdravlje i dobrobit. Osim toga, naglašava se važnost edukacije mladih po pitanju traženja odgovora na pitanja o zdravlju, bez da se oslone na prvi rezultat koji su pronašli.²⁰

¹⁶ Usp. Zhao, S. Parental education and children's online health information seeking : beyond the digital divide debate // *Social Science & Medicine* 69(2009), str. 1502.

¹⁷ Usp. Teens, Health and Technology : a National Survey // *Media and Communication* 4,3(2016), str. 15.

¹⁸ Usp. Isto.

¹⁹ Usp. Isto. Str. 15-16.

²⁰ Usp. Isto. Str. 19-21

4. Informacijsko ponašanje mladih u kontekstu spolnog zdravlja

Kako je već napomenuto, razdoblje adolescencije jedno je od razdoblja u kojem ljudi proživljavaju najviše promjena i postavljaju najviše pitanja. Kada je riječ o spolnom zdravlju, treba istaknuti da je ovo posebno osjetljivo područje za mlade, prije svega jer mladi imaju potrebu za seksualnim eksperimentiranjem, a razlozi su sljedeći:

- razvijaju svoj seksualni identitet
- njihovo znanje o seksualnom ponašanju je nepotpuno zato što mladi najviše informacija dobiju od svojih vršnjaka ili medija zbog čega mogu imati iskrivljenu percepciju seksualnih iskustava i nepotpuno razumijevanje seksualnog ponašanja
- za mlade je karakterističan tzv. "sindrom besmrtnosti", pri čemu mladi često podcjenjuju rizike ili ih zanemaruju
- mladi nemaju dovoljno razvijene komunikacijske vještine uz pomoć kojih bi mogli s partnerom razgovarati o korištenju kontracepcije ili o odgodu spolnog odnosa
- u razdoblju adolescencije mladi su posebno izloženi utjecaju svojih vršnjaka zbog čega se poštuju vršnjačke norme sa željom za pripadanjem
- mlade karakterizira i hedonistički životni stil pri čemu se više vrednuju trenutni, kratkoročni užici nego dugotrajne posljedice
- mladi su skloni romantiziranju svojih odnosa pri čemu korištenje kontracepcije doživljavaju kao imbenik narušavanja intime i sredstva kojim se stvara nepovjerenje.²¹

Također, za razliku od nekih drugih zdravstvenih pitanja, poput glavobolje, prehlada, upale mišića i sl., pitanja o spolnosti mnogi će smatrati sramotnima i upravo ih zbog toga neće postaviti ili će se okrenuti neadekvatnom izvoru informacija. Bitno je naglasiti da je nenamjerna posljedica seksualne aktivnosti vrlo često trudnoća ili raširenost spolno prenosivih bolesti. Stoga je društvu u interesu povećati svijest o sigurnom spolnom ponašanju na način da se povećava pristup pouzdanim i točnim informacijama.

Nedvojbeno je da su mladi u današnje vrijeme izloženi ogromnom utjecaju masovnih medija i da se po pitanjima informacija i zabave upravo na medije mladi najviše oslanjaju. Neki autori čak smatraju da se mediji u adolescenciji mogu doživjeti kao svojevrsni „super vršnjaci“

²¹ Usp. Štulhofer, A. Sociokulturni i psihosocijalni aspekti rizika seksualnog ponašanja. // MEDICUS 18, (1)2009., str. 123 – 129.

jer omogu avaju mladima dostupnost svih potrebnih informacija što dovodi do intenziviranja osje aja samou inkovitosti mladih po pitanju seksualnosti.²² Isto tako, nedvojbeno je da su današnji medijski sadržaji hiperseksualizirani i gotovo je nemogu e izbje i seksualizirane eksplicitne sadržaje.²³

Jedan od izvora informacija o spolnosti, diljem Europe, je škola, tj. u itelji, a u posljednje vrijeme i školske medicinske sestre preuzimaju tu ulogu. Edukacija o vezama i seksualnosti bitan je dio svakog nastavnog plana i programa kako bi se osigurale to ne informacije o spolnom zdravlju i kontracepciji. Osim u školama, medicinski stru njaci diljem svijeta organiziraju predavanja ili pripremaju materijale koji bi mladima mogli dati odgovore na njihova pitanja. Ipak, u itelji i medicinski stru njaci nisu jedini izvori informacija, i svakako nisu najpopularniji. etiri izvora kojima se oni naj eš e okre u su prijatelji i partneri, televizija, roditelji/skrbnici i internet.²⁴

Što se ti e vrsta informacija koje mladi najviše traže, tj. naj eš ih informacijskih upita po pitanju spolnog zdravlja, rezultati istraživanja koje je provedeno u državi Vanuatu 2005. godine²⁵, pokazali su da se upiti razlikuju po spolu ispitanika. Informacije o spolno prenosivim bolestima esto su tražene od strane svih ispitanika, oba spola. To uklju uje pitanja o prijenosu, simptomima i na inima sprje avanja bolesti. Muški ispitanici skloniji su traženju informacija o korištenju zaštite prilikom spolnog odnosa, dok djevojke eš e uju i traže informacije o trudno i. Me utim, kako je ve re eno, neovisno o sadržaju informacija, mladima je najvažnije imati pristup vjerodostojnim, to nim i iskrenim informacijama i složili su se da su tada dostupne informacija bile nepotpune, neto ne ili napisane od strane neiskusnih ljudi.²⁶

²² Usp. Bleakley, A.; Hennessy, M.; Fishbein, M.; Jordan, A. Using the Integrative Model to Explain How Exposure to Sexual Media Content Influences Adolescent Sexual Behavior. // *Health Education & Behavior* 38, (5)2011, str. 530 – 540.

²³ Usp. Ybarra, L. M.; Strasburger, C. V.; Mitchell, J. K. // *Sexual Media Exposure, Sexual Behavior, and Sexual Violence Victimization in Adolescence* // *Clinical Pediatric* 53, (13)2014., str. 1239 – 1247.

²⁴ Usp. Sexual health information seeking: a survey of adolescent practices. // *Journal of Clinical Nursing* 22(2013), str. 3259-3267.

²⁵ Usp. Kennedy, E....[et al]. “These issues aren’t talked about at home”: a qualitative study of the sexual and reproductive health information preferences of adolescents in Vanuatu. // *BMC Public Health* 14(2005), str. 4-5.

²⁶ Usp. Isto.

5. Izvori informacija o spolnom zdravlju mladih

5.1. Traženje informacija o spolnom zdravlju iz osobnih izvora

U radu je već spomenuto da postoji velik broj izvora informacija o spolnom zdravlju koji su mladima na raspolaganju. Izbor izvora informacija ovisi o puno imbenika, između ostalog o samoj osobi kojoj je informacija potrebna i o vrste potrebne informacije. Iako je spolno zdravlje osjetljiva i nekima sramotna tema, vrlo često mladi odlučiti o toj temi razgovarati s obitelji, prijateljima, poznanicima, učiteljima i sl., koje zbirno možemo nazvati osobnim izvorima. U nastavku rada pojasnit će se tri vrste osobnih izvora koji su u literaturi prepoznati kao važan izvor informacija o spolnom zdravlju za mlade: obitelj, prijatelji i vršnjaci te školski djelatnici.²⁷

5.1.1. Obitelj kao izvor informacija o spolnom zdravlju

Obitelj uglavnom predstavlja prvu društvenu skupinu s kojom se pojedinac susreće, odnosno unutar obitelji pojedinac stječe svoja prva životna iskustva, ali i izgrađuje svoj sustav vrijednosti. Jasno je, dakle, da obitelj i odnosi unutar obitelji imaju ogroman utjecaj na razvoj osobnosti kod mladih²⁸, no isto tako, upravo zbog turbulentnih promjena koje karakteriziraju adolescenciju i mladenaštvo, odnosi mladog pojedinca s članovima obitelji, posebice starijima, u tom se razdoblju uvelike mijenjaju, a često znaju biti i narušeni. To rezultira smanjenom komunikacijom, netaktnošću u dijalogu, međusobnim nerazumijevanjem, neprepoznavanjem potreba zbog čega roditelji mogu izgubiti važnu ulogu u pripremanju i podržavanju mladih u promjenama koje se događaju u adolescenciji.²⁹

Kada je riječ o utjecaju roditelja na formiranje stavova o seksualnosti kod mladih, treba imati na umu da roditeljsko prihvatanje, ili neprihvatanje, određenog ponašanja djeteta može doživljavati kao subjektivnu socijalnu normu te se o razgovoru roditelja s djecom ovisiti kada mladi ulaziti u spolne odnose, koliko će partnera imati, hoće li koristiti zaštitu i slično.³⁰

²⁷ Usp. Powell, E. Young people's use of friends and family for sex and relationships information and advice. // *Sex education* 8,3(2008), str. 290.

²⁸ Usp. Lacković-Grgin, K. *Nav. dj.* Str. 155.

²⁹ Usp. Koo, P. H.; Rose, A.; Bhaskar, B.; Walker, R. L. Relationships of Pubertal Development Among Early Adolescents to Sexual and Nonsexual Risk Behaviors and Caregivers' Parenting Behaviors. // *Journal of Early Adolescence* 32, 4(2012), str. 589-614

³⁰ Usp. Fingerson, L. Do Mothers' Opinions Matter in Teens' Sexual Activity?. // *Journal of Family Issues* 26, 7 (2005), str. 947-974.

Tako er, kada promišljaju o negativnim posljedicama ponašanja svoje djece, roditelji su često skloni „nerealističnom optimizmu“³¹ zbog čega mogu podcjenjivati njihovu seksualnu aktivnost.³²

Najčešći razlozi zbog kojih roditelji ne razgovaraju s djecom o seksualnosti i spolnim odnosima su:

- doživljavanje spolnih odnosa nemoralnim činom zbog čega roditelji nevoljko dotiču temu vlastite seksualnosti, a kamoli seksualnosti svoje djece

- nedostatak informacija o spolnom ponašanju zbog čega roditelji nisu sigurni što bi prenijeli svom djetetu

- osjećaj straha od razgovora o seksu jer neki roditelji misle kako će time potaknuti seksualno eksperimentiranje svoje djece te rani ulazak u spolne odnose

- roditelji mogu misliti kako njihova djeca već sve znaju o seksu pa procjenjuju kako nema potrebe s njima o tome pričati

- roditelji su sami po sebi seksualno rizični te svojim ponašanjem daju negativan primjer svojoj djeci

- roditelji ne mogu pronaći i pogodan vremenski period u kojem bi razgovarali o seksualnim ponašanjima sa svojom djecom.³³

U nastavku rada analiziraju se rezultati još jednog istraživanja provedenog u Vanuatu, 2014. godine. U istraživanju je sudjelovalo 340 adolescenata u dobi od 15 do 19 godina iz urbanih i ruralnih dijelova otoka države Vanuatu. Rezultati istraživanja pokazali su da oko 25% mladih informacije o spolnom zdravlju traži prvenstveno od članova obitelji. Roditelji su najčešći obiteljski izvor informacija, a nakon njih dolaze brat ili sestra, posebice za djevojke. Međutim, roditelji također, osim izvora informacija, predstavljaju prepreku mladima koji žele doći do informacija o spolnosti. Neki od ispitanika istraživanja iz 2014. godine rekli su: „Roditelji s nama ne žele razgovarati o spolnosti“, „Roditelji nam ne dopuštaju da dođemo do informacija“. Takvih primjera ima puno jer mnogi roditelji smatraju da su njihova djeca premlada da bi dobila informacije o seksualnosti i spolno prenosivim bolestima i da će

³¹ Usp. Sturm, A. L.; Mays, M. R.; Juliar, B.; Bair, M. R.; Perkins, S.; Zimet, D. G. What, me worry? Parents' reasons for worry and nonworry about adolescent risk for sexually transmitted infections (STI). // Sage Publications: Journal of Health Psychology 13, 8(2008), str. 1060-1071

³² Usp. Isto

³³ Usp. Lacković -Grgin, K. Nav. dj. Str. 184.

razgovori o tome samo izazvati probleme ili potaknuti mlade ljude na spolnu aktivnost. Upravo zbog straha od roditelja, mladi ljudi ponekad ne žele oti i ni u savjetovalište kako bi od stručnjaka dobili potrebne informacije.³⁴

Iako puno mladih ljudi tvrdi da je razgovor s roditeljima i drugim članovima obitelji o toj temi težak, ipak smatraju da je obitelj vjerodostojan izvor informacija. Čak i zdravstveni stručnjaci tvrde da je edukacija o spolnosti odgovornost roditelja, no prepoznaju društveno – kulturalne prepreke s kojima se susreću, kao što su, primjerice, činjenica da je roditeljima neugodno pričati s djecom o spolnom zdravlju i spolnosti općenito te činjenica da je u nekim dijelovima svijeta seksualnost još uvijek tabu-tema.³⁵ Također, bitno je naglasiti da roditelji trebaju biti dobro educirani kako bi bili u mogućnosti dati dobar savjet ili odgovor na pitanje djece. Stoga, programi koji se organiziraju kako bi mladima omogućili potrebna znanja trebaju se usmjeriti i na roditelje i skrbnike kako seksualnost više ne bi bila tabu-tema u obiteljskoj zajednici, a roditelji bi doista mogli dati svojoj djeci pouzdane i točne informacije koje će kasnije znati primijeniti.³⁶

5.1.2. Prijatelji i vršnjaci kao izvor informacija o spolnom zdravlju

Adolescenti su skloni tome da informacije o spolnosti i spolnom zdravlju traže od prijatelja, osobito kada nisu u mogućnosti o tome razgovarati s roditeljima. Odnosno, s obzirom na to da mladi često ulaze u „beskompromisan sukob s obitelji“³⁷, utjecaj vršnjaka postaje intenzivniji. Kroz vršnjačke grupe mladi razvijaju identitet, kognitivnu i socijalnu kompetentnost³⁸ i u vršnjacima pronalaze važan izvor emocionalne potpore, privrženosti, razumijevanja i moralnog vodstva.³⁹ Vršnjački pritisak definira se i kao oblik vršnjačkog utjecaja pri čemu vršnjaci izravno pokušavaju nametnuti svoje stavove ili ponašanje.⁴⁰

Međutim, prijatelji nisu uvijek u potpunosti pouzdan izvor budući da postoji mogućnost da će slagati ili dati netočne informacije. U već spomenutom istraživanju provedenom 2014. godine u Vanuatu, neki od muških ispitanika tvrde da informacije vole dobiti od iskusnih ljudi

³⁴ Usp. Kennedy, E....[et al]. Nav. dj., str. 4-6.

³⁵ Usp. Isto. Str. 4.

³⁶ Usp. Isto. Str. 5.

³⁷ Bastašić, Z. Pubertet i adolescencija. Zagreb: Školska knjiga, 1995. Str. 24

³⁸ Usp. Forko, M.; Lotar, M. Izlaganje adolescenata riziku na nagovor vršnjaka - važnost percepcije sebe i drugih. // Kriminologija i socijalna integracija 20, 1(2012), str. 35-47.

³⁹ Usp. Car, S. Adolescencija 21. stoljeća: društvena uvjetovanost, temeljne karakteristike i pedagoški izazovi. // Pedagojska istraživanja 10, 2(2013), str. 285 – 294.

⁴⁰ Usp. Forko, M.; Lotar, M. Nav. dj.

budu i da njih smatraju pouzdanim i vjerodostojnim izvorom informacija. To se može odnositi na braću, sestre, prijatelje ili partnere, ali obično su to stariji ljudi, spolno iskusniji, koji su već dobili informacije o spolnom zdravlju od stručnjaka ili čak oni koji već imaju djecu.⁴¹

Osim prijatelja obično, vršnjaci su također jedan od većih izvora informacija kojemu se mladi okreću. Mladi na njih gledaju kao na osobe koje su dovoljno sposobne dati pouzdane informacije, a s druge strane, dovoljno prijateljski nastrojene i dostupne da se njima mogu obratiti bez osjećaja neugode.

5.1.3. Školski djelatnici kao izvor informacija o spolnom zdravlju

25% svih ispitanika već spomenutog istraživanja iz 2014. godine tvrde da je njihov trenutni izvor informacija o spolnom zdravlju škola, tj. učitelji/profesori. Mnogi mladi smatraju da je škola dužna pružiti informacije u spolnosti, te da su učitelji pouzdan izvor, posebice za muške ispitanike: „Učitelji bi trebali pružiti dobre zdravstvene informacije svima, kako bi mladi već e promišljali o vlastitom zdravlju i bili potaknuti oti i kod medicinskog stručnjaka s informacijskim upitom.“⁴² Ipak, mnogi adolescenti smatraju da učitelji/profesori imaju osuđivački stav prema spolnom ponašanju mladih, nedostatak znanja o spolnom zdravlju ili neuspješno prenose informacije svojim učenicima. To je nešto na čemu bi svaka škola i svaki individualni učitelj trebao poraditi.⁴³

Također, veliki utjecaj masovnih medija na mlade, posebice kada je riječ o spolnosti, o čemu će biti više riječi u idućem poglavlju, može biti i negativan, a isti se može reducirati i regulirati upravo putem sustavne edukacije mladih koja se provodi u obrazovnim institucijama. Preventivni programi koji se provode u školama još su uvijek najpopularniji zato što obuhvaćaju različitu i široku populaciju.⁴⁴ Osim edukacije u okviru formalnog obrazovnog sustava, mladima se nude i tzv. polivalentna savjetovališta, odnosno savjetovališta otvorenih vrata gdje mladi mogu doći i bez prethodne najave kako bi se posavjetovali i educirali o odgovornom spolnom ponašanju te kako bi stručnjaci i institucije intervenirali ukoliko je potrebno.⁴⁵

⁴¹ Usp. Kennedy, E....[et al]. Nav. dj., str. 5-6.

⁴² Usp. Isto. Str. 7.

⁴³ Usp. Isto. Str. 7-8.

⁴⁴ Usp. Kekez, A.; Bijelić, N.; Gereš, N.; Cesar, S.; Kobaš, V. Sex na ex: Priručnik za javno zagovaranje u području seksualnih prava mladih. Zagreb: Cesi, 2008. Str. 15.

⁴⁵ Usp. Dabo, J.; Malatestinić, M.; Benić-Salamon, K.; Dabo, I. Centri za mlade - savjetovališta otvorenih vrata - od projekta do prakse. // Paediatrica Croatica 54, 1(2010), str. 107-111.

5.2. Traženje informacija o spolnom zdravlju putem medija

Mladi su u suvremenom društvenom okruženju svakodnevno i u gotovo svim segmentima (zabava, hobiji, neformalna edukacija, itd.) izloženi ogromnom utjecaju masovnih medija. Veliki utjecaj masovnih medija u suvremenom društvu ne odnosi se samo na mlade, već na gotovo sve dobne skupine.

Prema rezultatima istraživanja o povezanosti mladih i medija na području 11 zemalja jugoistočne Europe tijekom kolovoza i rujna 2013. godine, najčešća aktivnost mladih vezana uz medije je korištenje interneta koji je preuzeo status najpopularnijeg medija, a slijede ga televizija, čitanje (mrežnih) vijesti, slušanje radija i igranje videoigara. Mlade najviše zanimaju filmovi, glazba i zabava, a najmanje prate sadržaje vezane uz ekonomiju, religiju i politiku. Najvažnijim medijima mladi danas smatraju internet i društvene mreže jer su korisni za raznovrsne aktivnosti poput komunikacije, vlastitog izražavanja, uključivanja u određene skupine, edukacije, informiranja, zabave itd.⁴⁶ Dakle, može se zaključiti da je u suvremenom društvenom okruženju utjecaj masovnih medija na mlade velik.

Putem medijskog sadržaja, mladi stvaraju očekivanja od seksualnih odnosa (najčešće nerealna), stvaraju percepciju o seksualnoj aktivnosti vršnjaka, razvijaju stavove o permisivnosti prema seksu, stječu općenite informacije o seksualnom ponašanju te formiraju iskrivljen doživljaj vlastite seksualnosti.⁴⁷ Stoga je od velike važnosti utvrditi na koji način mladi percipiraju ono što vide u medijima jer se često rizici na ponašanja na televiziji prikazuju u pozitivnom kontekstu zbog čega mladi ne mogu dobiti uvid u riziknost istog ponašanja u realnosti.⁴⁸

5.2.1. Traženje informacija o spolnom zdravlju na internetu

U današnje vrijeme mladi su diljem svijeta poznati po laganoj prilagodbi novim tehnologijama i u stalnom korištenju interneta putem pametnih telefona, tableta i računala. Stoga nije neuobičajeno da se sve više adolescenata okreće internetu kada imaju pitanja o zdravlju, posebice zato što se internet lako koristi, dostupan je velikom broju ljudi i uporaba mu je

⁴⁶ Usp. Gospodneti, F.; Mori, D. Nav. dj.

⁴⁷ Usp. Bleakley, A.; Hennessy, M.; Fishbein, M.; Jordan, A. Nav. dj.

⁴⁸ Usp. Lepušić, D.; Radović-Radović, S. Alcohol – a predictor of risky sexual behavior among female adolescents. // Acta Clinica Croatica 52, 1(2013), str. 3-9.

anonimna. Upravo je to ono što velik broj adolescenata želi kada pretražuje informacije o zdravlju, posebice one o spolnom zdravlju.⁴⁹

U preglednom radu iz 2013. godine o korištenju interneta u svrhu educiranja o spolnim aktivnostima i zdravlju adolescenata pokazalo se da se dosadašnja istraživanja osvrću na 4 teme: rasprostranjenost interneta kao izvora informacija o spolnom zdravlju među adolescentima (između 20 i 75% adolescenata koriste internet kao izvor informacija), informacije koje mladi pretražuju (informacije o spolno prenosivim bolestima, posebice AIDS/HIV; informacije o trudnoći i porodu; informacije o kontracepciji i zaštiti od bolesti i trudnoći; informacije o vlastitom tijelu i promjenama koje tijelo prolazi; pitanja o vezama i problemima u vezi; pitanja o seksualnoj orijentaciji i sl.), kvaliteta i vjerodostojnost informacija dostupnih na mreži (velik broj mladih smatra da su informacije dostupne na raznim mrežnim stranicama negativne, ograničene, kontradiktorne i da puno vremena oduzima potraga za istima) i na koji se način može povećati količina relevantnih informacija (smatra se da i mladi, ako su izloženi dovoljnom broju kvalitetnih i pouzdanih informacija o kontracepciji i spolno prenosivim bolestima, više uvjetuju pri spolnom odnosu).⁵⁰ Istraživanje se, također, bavilo terminologijom koja se koristi prilikom pretraživanja. Primjerice, termini poput *kontracepcija*, *spolno zdravlje* ili čak *seks*, mogu nositi vrlo različita značenja različitim adolescentima, ovisno o njihovim osobnim iskustvima i edukaciji. To je bitno naglasiti jer različita terminologija može uzrokovati i različito, ponekad i pogrešno, tumačenje bitnih informacija što dodatno otežava i komplicira interpretaciju pronađenih izvora.⁵¹ U zaključku istraživanja naglašava se važnost interneta kao izvora informacija o spolnim iskustvima i spolnom zdravlju jer je vrlo često internet jedini izvor kojemu se mladi mogu okrenuti⁵², osobito uzimajući u obzir da 47,8% mladih (mlađi od 19 godina) tvrdi da je seksualno aktivno.⁵³

Istraživanjem iz 2009. godine koje se bavilo temom pretraživanja informacija o spolnom zdravlju od strane mladih cilj je bio doznati na koji način ispitanici dolaze do željenih informacija o spolnom zdravlju i kakve te informacije jesu, odnosno kakve trebaju biti. Rezultati istraživanja pokazali su da su adolescentima bitne tri značajke prilikom korištenja interneta za pretraživanje informacija o spolnom zdravlju. Za početak, bitna im je dostupnost

⁴⁹ Usp. Simon, L.; Daneback, K. Adolescents' use of the internet for sex education: a thematic and critical review of the literature. // International journal of sexual health 25, 4(2013), str. 305

⁵⁰ Usp. Isto. Str. 307-310.

⁵¹ Usp. Isto. Str. 313.

⁵² Usp. Isto. Str. 314.

⁵³ Usp. Selkie, E.; Benson, M.; Moreno, M. Adolescents' views regarding uses of social networking Websites and text messaging for adolescent sexual health education. // Am J Health Educ. 42, 4(2011), str. 1.

informacija. Pokazalo se da mladi žele odgovor na pitanje dobiti odmah (stoga najčešće koriste Google), da smatraju da je pristup kvalitetnim informacijama loš i da većina informacija nije lako razumljiva (slažu se da bi bitne informacije trebale biti dostupne na *običajnom* jeziku koji svi mogu razumjeti). Nadalje, mladi su naglasili da je pouzdanost informacija vrlo bitna, kao i povjerljivost - mladi žele ostati anonimni prilikom traženja informacija o spolnom ponašanju. I za kraj, naveli su da uvijek biraju izvore koji nude informacije na najsigurniji način - ponekad mladi nisu sigurni mogu li se obratiti odraslima jer ne znaju kakva će biti njihova reakcija. Uz to, oni žele osobnu komunikaciju online, ali ne žele da osoba s kojom komuniciraju sazna tko su oni.⁵⁴

Istraživanje provedeno 2015. godine u Hrvatskoj pokazalo je da su mladi koji su sudjelovali u ispitivanju izjavili da su o spolnom zdravlju najviše informacija dobili od prijatelja (84.3%) i preko interneta (82.8%), te su informacije dobivene od prijatelja procijenjene korisnima u 65.5% slučajeva, dok je korisnost informacija na internetu procijenjena nešto višom ocjenom (67.5%).⁵⁵ Ovo pokazuje da je utjecaj interneta, kao komunikacijsko-informacijske platforme, na mlade velik. Rezultat sve veće osviještenosti o važnosti interneta kao izvora informacija o spolnom zdravlju je taj da se, u posljednje vrijeme, ulaže trud u osiguravanje pouzdanih i mladima prilagođenih informacija o spolnom zdravlju na webu. Mrežna mjesta poput sexetc.org, iwannaknow.org, scarleteen.com i spolnozdravlje.hr imaju u cilju osigurati točne i pouzdane informacije o različitim pitanjima o spolnom zdravlju, kao i forume gdje mladi mogu anonimno postavljati pitanja i sudjelovati u raspravama.

5.2.2. Informacije o spolnom zdravlju na društvenim mrežama

Društvene mreže trenutno su jedan od najpopularnijih online alata za povezivanje i komunikaciju, a posebno su aktualne među mladima. Radi se o online platformama na kojima korisnici mogu napraviti svoj privatni profil, objavljujati tekstualne zapise, fotografije, video zapise, dijeliti druge internetske sadržaje (pjesme, filmove, medijske objave i sl.) te se povezivati i dopisivati s drugim korisnicima. Isto tako, korisnici mogu i reagirati na objave drugih korisnika i to na način da te objave "lajkaju", odnosno da za to predviđenom ikonom

⁵⁴ Usp. Isto. Str. 3-8.

⁵⁵ Usp. Braulj, A. Nav. dj.

oznaka da im se određena objava sviđa, a mogu te iste objave i komentirati u za to predviđenom prostoru ispod same objave.

Najpopularnije društvene mreže trenutno su Facebook, Instagram, Twitter, a ovdje možemo ubrojiti i YouTube, iako je ova internetska platforma u prvom redu namijenjena dijeljenju i objavi video-zapisa, no također omogućuje interakciju među korisnicima, a rastu u popularnost dodaje, između ostaloga, i činjenicu da se sve više informacija dijeli upravo putem video-zapisa.

Društvene mreže snažno su prisutne u svakodnevnom životu mladih u razvijenim zemljama, a strukturno su isti u kako ove platforme imaju i pozitivne, ali i izrazito negativne učinke. Prema istraživanju provedenom u SAD-u dokazano je da mladi putem Facebooka, između ostaloga, i eksperimentiraju s vlastitim identitetom. Odnosno, mladi na mreži tvore identitet koji se često razlikuje od onoga kakvi su u stvarnom životu. Tako se mladi često pokušaju pokazati na mreži da „ispadnu bolji“ nego što jesu, kako bi ih prijatelji prihvatili.⁵⁶

Međutim, društvene su mreže u svakom slučaju (i) izvor informacija, posebno s obzirom na činjenicu da se na „zidu“ mreže, primjerice Facebooka, često dijele poveznice s određenim medijskim sadržajima. U tom slučaju, može se reći da mladi preko društvenih mreža do informacija mogu doći na nekoliko načina, a osnovni su načini sljedeći:

- putem komunikacije s drugim korisnicima (vršnjacima, prijateljima, poznanicima, stranim osobama i sl.)
- putem priključivanja određenim grupama na mreži (zabavne, edukativne, zdravstvene i druge tematike)
- putem konzumacije određenih medijskih sadržaja koje su drugi korisnici podijeli na mreži.

Koliko će te informacije biti relevantne, ovisi o izvoru istih te o razini kritičnosti u pristupu mlade osobe, a u tom slučaju vrijedi isto što je već istaknuto u prethodnim poglavljima vezano za mlade i njihov pristup medijima – mladi su nedovoljno kritični prema medijskim sadržajima, a s druge strane, utjecaj medija je velik, stoga je u tom segmentu potreban poseban oprez.⁵⁷

⁵⁶ Usp. Tinejdžeri i društvene mreže. // Obitelj.hr. URL: <http://www.obitelj.hr/tinejdžeri-socijalne-mreze/> (2016-11-05)

⁵⁷ Usp. Byron, P. Troubling expertise: social media and young people's sexual health. // Communication Research and Practice 1, 4(2015), str. 323-329.

Znatno povećanje broja korisnika društvenih mreža te u stalnost njihova korištenja naveli su stručnjake na istraživanje informacija dostupnih na tim mrežama vezanih uz zdravlje. Primjerice, 2011. godine stručnjaci iz polja spolnog zdravlja proveli su istraživanje u Australiji u kojemu su ispitali koliko mladi koriste društvene mreže kako bi dobili informacije o zdravlju, s naglaskom na informacijama o spolnom zdravlju. Ispitanici dobi od 16 do 22 godine odgovarali su na pitanja o vlastitom korištenju društvenih mreža s ciljem informiranja o spolnom zdravlju. U istraživanju se navodi da postoji više načina na koje mladi dolaze do informacija putem društvenih mreža. Najčešća metoda informiranja je komunikacija s prijateljima. Takvu interakciju smatraju opuštenom i jednostavnijom od one uživo. Nadalje, mladi imaju mogućnost okrenuti se raznim grupama na društvenim mrežama koje nude informacije o spolnom zdravlju. Neke od tih grupa vode stručnjaci kojima se svi mogu obratiti, svakodnevno. Ipak ovu metodu ne odabire velik broj mladih budući da anonimnost nije zajamčena, a kada su u pitanju informacije o spolnom zdravlju, mladi najviše cijene privatnost koju društvene mreže ne mogu uvijek pružiti. Također, ispitanici su se osvrnuli na dramu i zlostavljanje koji su nerijetko dio komunikacije i me u mladima putem društvenih mreža, a mogu dovesti do neugodne situacije ako su u pitanju osjetljive teme poput spolnog zdravlja. Mladi su istaknuli da im je, stoga, draže pristupati online forumima gdje mogu postavljati pitanja gotovo potpuno anonimno. Ipak, neki se mladi odvažavaju pokušati doći i do korisnih informacija putem društvenih mreža i u tom slučaju najčešće koriste Facebook, Twitter i Youtube, u nadi da će informacije koje pronađu biti relevantne, pouzdane te da će njihova privatnost ostati zaštićena.⁵⁸

6. Zaključak

Mladi su dobna skupina koja proživljava najviše promjena, psihičkih, fizičkih i emocionalnih na putu prema odrasloj dobi. Oni postavljaju mnoga pitanja i potrebna im je podrška kako bi se razvili u zrele osobe. Jedan od načina pružanja te podrške jest informacijska podrška kao odgovor na njihove konkretne informacijske potrebe. Informacije namijenjene mladima trebale bi im biti dostupne na brz i jednostavan način s obzirom da su današnji mladi,

⁵⁸ Usp. Evers, C.F.; Albury, K.; Byron, P.; Crawford, K. Young People, Social Media, Social Network Sites and Sexual Health Communication in Australia: "This is Funny, You Should Watch It". // International Journal of Communication 7(2013), str. 264-270.

tzv. digitalni domorodci odrasli u digitalnom okruženju gdje im je obilje lako dostupnih informacija u svakom trenutku nadohvat ruke, što je utjecalo na njihovo informacijsko ponašanje i navike. Naravno, izvor informacija koji se mladi odabiru kao najbolji za njih može se razlikovati od osobe do osobe, ovisno o njihovom karakteru, odgoju, obrazovanju i odnosu s obitelji, prijateljima i medicinskim stručnjacima.

U razdoblju napretka tehnologije i pojavljivanja novih uređaja na tržištu, gotovo svatko može pristupiti internetu i mrežnim mjestima u bilo kojem trenutku. Iako su to često prvi izbor izvora zbog jednostavnosti pristupa, mrežni izvori nisu jedini izvor informacija o zdravlju koje mladi koriste. Štoviše, mladi se nerijetko obraćaju članovima obitelji, prijateljima ili stručnjacima za određene informacije. Međutim, također se često ne osjećaju dovoljno slobodno i ugodno obratiti osobnim izvorima sa svojim zdravstvenim upitima. Takva je situacija vrlo česta kada mladi imaju pitanja o spolnom ponašanju i zdravlju. Upravo je zbog toga bitno pružiti mladima relevantne informacije o spolnosti od strane adekvatnih izvora, odnosno stručnjaka i na način koji je mladima prihvatljiv i privlačan.

Pri traženju informacija o spolnosti i spolnom zdravlju mladi su često u nedoumici od koga zatražiti savjet ili kojem se izvoru okrenuti. U ovom radu navedeni su različiti izvori informacija koje mladi koriste u različitim situacijama, odnosno obitelj, prijatelji i vršnjaci te mediji. Na osnovi pregledane literature i rezultata istraživanja, može se doći do zaključka da svaki informacijski izvor ima svoje prednosti, ali i nedostatke kao izvor informacija o spolnom zdravlju. Prepreka pri korištenju osobnih izvora često je neugoda koju osjećaju mladi, no mladi se u slučaju da im je neugodno o spolnom zdravlju prići s roditeljima ili prijateljima, mogu obratiti zdravstvenim stručnjacima ukoliko im je potreban savjet ili informacija. Internet, pak, nudi širok raspon raznih informacija kojima se može pristupiti anonimno, brzo i jednostavno, no u moru svih vrsta informacija i izvora potrebno je istraživanju pristupiti kritički i selektirati adekvatne izvore.

Na kraju ovoga rada možemo zaključiti da bez obzira na veliku dostupnost informacija o spolnom zdravlju i spremnosti užeg društvenog kruga mladih da odgovori na razna pitanja, mladi i dalje teško prepoznaju i na koncu teško odlučuju kojim je izvorima dobro pristupiti i koje je savjete poželjno prihvatiti i primijeniti. Kako bi se mladima olakšala potraga za traženim informacijama, ustanove, zajednice i pojedinci trebali bi osigurati pristup relevantnim informacijama te potaknuti mlade na postavljanje upita odgovarajućem izvoru. Potrebno je na način interakcije koji se mladima bitno privlačan, odnosno kroz zabavne i druge njihove bliske

sadržaje. Također, u 21. stoljeću, potrebno je poraditi na tome da se na spolno ponašanje i zdravlje gleda kao na svaku drugu temu o kojoj je bitno razgovarati.

Treba svakako uzeti u obzir sve veći utjecaj novih tehnologija na svakodnevni život pojedinca, pa tako i na ponašanje i percepciju mladih vezano za zdravlje općenito, te za spolno zdravlje. U tom smislu, naglasak bi trebao biti na internetu, posebno na društvenim mrežama, koje mogu poslužiti i kao informativno-edukativne platforme kada je u pitanju promicanje zdravih navika i usvajanje pozitivnih trendova vezanih uz spolno zdravlje mladih.

Literatura

1. Abbas, J.; Agosto, D.E. The information behaviour of a new generation : children and teens in the 21st century. Toronto: Scarecrow Press, Inc., 2013. Str. 65-66.
2. Agosto, D. E.; Hughes-Hassell, S. People, places, and questions : an investigation of the everyday life information-seeking behaviors of urban young adults. // *Library & Information Science Research* 27(2005), str. 141-157.
3. Bastaši , Z. Pubertet i adolescencija. Zagreb: Školska knjiga, 1995.
4. Bleakley, A.; Hennessy, M.; Fishbein, M.; Jordan, A. Using the Integrative Model to Explain How Exposure to Sexual Media Content Influences Adolescent Sexual Behavior. // *Health Education & Behavior* 38, (5)2011, str. 530 – 540.
5. Bra ulj, A.. Rizi no seksualno ponašanje adolescenata na podru ju grada Zagreba : diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet , 2015.
6. Byron, P. Troubling expertise: social media and young people’s sexual health. // *Communication Research and Practice* 1, 4(2015), str. 323-329.
7. Car, S. Adolescencija 21. stolje a: društvena uvjetovanost, temeljne karakteristike i pedagoski izazovi. // *Pedagogijska istraživanja* 10, 2(2013), str. 285 – 294.
8. Dabo, J.; Malatestini , .; Beni -Salamon, K.; Dabo, I. Centri za mlade - savjetovališta otvorenih vrata - od projekta do prakse. // *Paediatrica Croatica* 54, 1(2010), str. 107-111.
9. Evers, C.F.; Albury, K.; Byron, P.; Crawford, K. Young People, Social Media, Social Network Sites and Sexual Health Communication in Australia: “This is Funny, You Should Watch It”. // *International Journal of Communication* 7(2013), str. 264-270.
10. Extended adolescence: What UK and international research exists on extended adolescence? About Families Evidence Bank, Edinburgh (UK), 2012.
11. Fingerson, L. Do Mothers’ Opinions Matter in Teens’ Sexual Activity?. // *Journal Of Family Issues* 26, 7 (2005), Str. 947-974.
12. Forko, M.; Lotar, M. Izlaganje adolescenata riziku na nagovor vršnjaka - važnost percepcije sebe i drugih. // *Kriminologija i socijalna integracija* 20, 1(2012), str. 35-47.
13. Gospodneti , F.; Mori , D. “Mladi i mediji” Forum za slobodu odgoja. Zagreb: Open Society Foundation, 2013.
14. Health for the world’s adolescents // World Health Organization. URL: <http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2015/health-standards-adolescents/en/> (2016-09-21)

15. Hodži , A., Bijeli , N. Zna aj roda u stavovima i seksualnom ponašanju adolescenata i adolescentica. Zagreb: Cesi, 2003.
16. Humani papiloma virus (HPV) i rak vrata maternice - otkrijte svoj rizik na vrijeme, 2015. URL: <http://www.stampar.hr/sites/default/files/Aktualno/novosti/2015/Docs/letak-hpv-fin-web.pdf> (2017-09-08)
17. Kekez, A.; Bijeli , N.; Gereš, N.; Cesar, S.; Kobaš, V. Sex na ex: Priru nik za javno zagovaranje u podru ju seksualnih prava mladih. Zagreb: Cesi, 2008.
18. Kennedy, E....[et al]. "These issues aren't talked about at home": a qualitative study of the sexual and reproductive health information preferences of adolescents in Vanuatu. // BMC Public Health 14(2005), str. 4-8.
19. Koo, P. H.; Rose, A.; Bhaskar, B.; Walker, R. L. Relationships of Pubertal Development Among Early Adolescents to Sexual and Nonsexual Risk Behaviors 68 and Caregivers' Parenting Behaviors. // Journal of Early Adolescence 32, 4(2012), Str. 589- 614.
20. Lackovi -Grgin, K. Psihologija adolescencije. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2006.
21. Lepuši , D.; Radovi -Radov i , S. Alcohol – a predictor of risky sexual behavior among female adolescents. // Acta Clinica Croatica52, 1(2013), str. 3-9.
22. Powell, E. Young people's use of friends and family for sex and relationships information and advice. // Sex education 8,3(2008).
23. Rieh, S. Y.; Hilligoss, B. "College Students' Credibility Judgments in the Information- Seeking Process." // Digital Media, Youth, and Credibility. Cambridge, MA: The MIT Press, 2008. Str. 51. URL: http://rieh.people.si.umich.edu/papers/rieh_credibility_chapter3.pdf (2016-05-28)
24. Rje nik hrvatskoga jezika. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslava Krleže, 2011.
25. Sedgh, G.; Finer, L.; Bankole, A. Adolescent pregnancy, birth, and abortion rates across countries : levels and recent trends. // Journal of Adolescent Health 56, 2(2015), str. 225-227.
26. Sexual health information seeking: a survey of adolescent practices. // Journal of Clinical Nursing 22(2013), str. 3259-3267.
27. Sexuality Education Goes Viral : what we know about online sexual health information. // American Journal of Sexuality Education 10(2015), str. 278-280.

28. Simon, L.; Daneback, K. Adolescents' use of the internet for sex education: a thematic and critical review of the literature. // *International journal of sexual health* 25, 4(2013), str. 305
29. Sturm, A. L.; Mays, M. R.; Juliar, B.; Bair, M. R.; Perkins, S.; Zimet, D. G. What, me worry? Parents' reasons for worry and nonworry about adolescent risk for sexually transmitted infections (STI). // *Sage Publications: Journal of Health Psychology* 13, 8(2008), str. 1060-1071
30. Štefan i , V. Mladi i društvo – pitanje identiteta : kult(ura) mladocentri nosti // *Bilten studija o mladima za mlade*, 1(2010).
31. Štulhofer, A. Sociokulturni i psihosocijalni aspekti rizi noga seksualnog ponašanja. // *MEDICUS* 18, (1)2009., str. 123 – 129.
32. Teens, Health and Technology : a National Survey // *Media and Communication* 4,3(2016).
33. Tinejdžeri i društvene mreže. // *Obitelj.hr*. URL: <http://www.obitelj.hr/tinejdzeri-socijalne-mreze/> (2016-11-05)
34. Violence Victimization in Adolescence // *Clinical Pediatric* 53, (13)2014., str. 1239 – 1247.
35. Websites and text messaging for adolescent sexual health education. // *Am J Health Educ.* 42, 4(2011), str. 1.
36. Ybarra, L. M.; Strasburger, C. V.; Mitchell, J. K. // Sexual Media Exposure, Sexual Behavior, and Sexual Violence Victimization in Adolescence // *Clinical Pediatric* 53, (13)2014., str. 1239 – 1247.
37. Zhao, S. Parental education and children's online health information seeking : beyond the digital divide debate // *Social Science & Medicine* 69(2009).